

Marie Leth Meilvang

Irakerne i kirken

I denne artikel undersøges den offentlige debat i de danske aviser vedrørende situationen omkring de afviste irakiske asylansøgere, der tog ophold i Brorsons Kirke i København, maj 2009. Artiklen kortlægger med udgangspunkt i Boltanski og Thévenots teori om retfærdiggørelse og pragmatiske handlingsregimer de måder, hvorpå aktørerne i debatten retfærdiggør deres vurderinger af situationen. Artiklen viser, hvordan debatten foregår i tre forskellige regimer: Det civile, barmhjertighedens og voldens. Disse forskellige regimer peger mod forskellige handlinger og evalueringer af situationen og viser, hvorfor debattens aktører er uenige om, hvordan situationen og irakerne skal bedømmes. Artiklen viser, hvordan aktørerne i debatten arbejder med og udvider modellerne for moralsk retfærdig handlen.

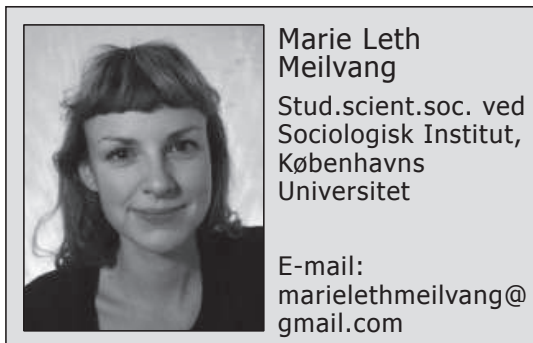
Søgeord: Retfærdiggørelse, Brorsons Kirke, asylansøgere, Boltanski, Thévenot.

Den 12. august 2009 blev Brorsons Kirke på Nørrebro ryddet af politiet. I flere måneder havde en gruppe irakere opholdt sig i kirken, fordi den danske regering i maj samme år aftalte en tvangshjemsendelse med den irakiske regering af 282 irakiske asylansøgere. Politiets rydning af kirken blev kulminationen på en lang debat i den danske offentlighed om irakernes skæbne og det retfærdige i deres udvisning, hvor en række aktører viste deres sympati med irakerne, mens andre støttede den danske regerings beslutning. Debatten var bemærkelsesværdig, fordi den blev et forsøg på at bedømme, hvor irakerne passede ind og således kom til at tematisere vigtige moralske konflikter og splittelser i det danske samfund.

Denne artikel er en undersøgelse af debatten omkring de afviste irakiske asylansøgere i Brorsons Kirke¹, og artiklen vil analysere debatten med udgangspunkt i Boltanski og Thévenots sociologi om retfærdiggørelse og pragmatiske handlingsregimer. Denne sociologi er optaget af menneskets muligheder for at argumentere for, hvad de selv mener er retfærdigt, og hvordan en given situation skal opfattes. Ved at trække på fælles moralske modeller kan aktørerne retfærdiggøre deres handlinger eller kritisere andres retfærdiggørelser på baggrund af samme modeller. I den kritiske situation, hvor individer oplever, at der er noget galt og ytrer en kritik af dette, er de moralske principper, der ligger til grund for retfærdiggørelsen af en situation, derfor til diskussion.

Analysen koncentrerer sig om perioden fra irakerne tager ophold i Brorsons Kirke, og til politiet rydder kirken. Det er specielt i denne fase af forløbet, at den kritiske situation er til stede, idet de forskellige positioner her udkrystalliseres, hvorved aktørernes moralske positioner kommer tydeligt til syne.

Artiklen vil analysere kronikker og debatindlæg, da det her netop er aktørerne selv, der formulerer en kritik eller en hyldest til et bestemt moralsk princip. Indlæggene fremstår som aktørernes egne måder at fremstille deres kritik på, hvorved det ikke er de "bagvedliggende grunde" som aktørerne er ubevidste om, der bliver udgangspunkt, men i stedet de "medkonstituerende" logikker som aktørerne selv italesætter i deres kritikker og retfærdiggørelser. Indlæggene er indsamlet gennem Infomedia-søgning på ord, der menes at kunne indfange debatten (irakiske, Brorsons, asylansøger m.fl.), hvorefter indlæggene er systematiseret i forhold til kriterierne: 1) er de for eller imod, at irakerne skal blive i Danmark, 2) hvilke argumenter, objekter og principper bruger de for at retfærdiggøre deres position, og 3) hvem og hvad kritiserer de. Ved at kategorisere indlæggene efter disse kriterier fremkom fire tydelige grupper, som de fleste indlæg hørte ind under. Fortolkningspraksissen har været at bevæge sig mellem det enkelte indlæg og den overordnede kategori, der således gennem indlæggene blev udbygget undervejs. Samtidig har konstruktionen af de empiriske kategorier til dels været styret af teoriens kategorier, hvor specielt de benyttede objekter i en argumentation har betydning. På samme måde har indlæggenes objekter også fået stor betydning for kon-

struktionen af de fire kategorier og for kategoriseringen af de enkelte indlæg, fx ved at objekter som domstole, Flygtningenævnet og de enkelte irakere har været bestemmende for, hvordan indlæg er blevet kategoriseret.

Det interessante ved diskussionen om irakerne er blandt andet, at den involverede og engagerede en meget bred offentlighed. Infomedia er derfor valgt som "arkiv", fordi det er denne brede offentlighed, analysen vil indfange. Det betyder, at andre offentligheder og andre kanaler end de skrevne medier og dagblade ikke er medtaget i analysen, og at den debat, der er foregået der, ikke er en del af analysens fokus.

De artikler og citater, der præsenteres i artiklen, er udvalgt fra det samlede empiriske materiale og er de artikler, der tydeligst artikulerer den position, aktørerne indtager, og den diskurs de formulerer sig indenfor. Disse indlæg er altså prægnante eksempler på argumentationsformer, der optræder mange steder i debatten. Analysen kortlægger den måde, hvorpå de forskellige aktører retfærdiggør og begrundes deres bedømmelse af situationen, og den måde hvorpå de udsteder moralske domme. I denne debat involveres flere af de "sædvanlige" aktører som ngo'er, ministre og andre samfundsdebattører. Selvom de på forhånd befinder sig i bestemte positioner i forhold til hinanden og derfor kommer i spil i et genkendeligt mønster, er det min påstand, at analysens fokus på de modeller, de trækker på, vil kunne beskrive disse positioner bedre og som andet og mere end "sociale magtkampe" og "distinktioner", nemlig som moralske diskussioner om udformningen af vores samfund. Aktørerne kan potentielt alle trække på de samme modeller, hvilket vil sige, at de i en anden debat kunne argumentere for andre moralske positioner. I forlængelse af teorien er artiklens udgangspunkt derfor aktørernes egne argumentationer og retfærdiggørelser. Analysen vil vise, hvordan aktørerne arbejder med og udvider modellerne for moralsk retfærdig handlen, og at debatten således rejser nogle moralske spørgsmål, der er mere grundlæggende end det partipolitiske.

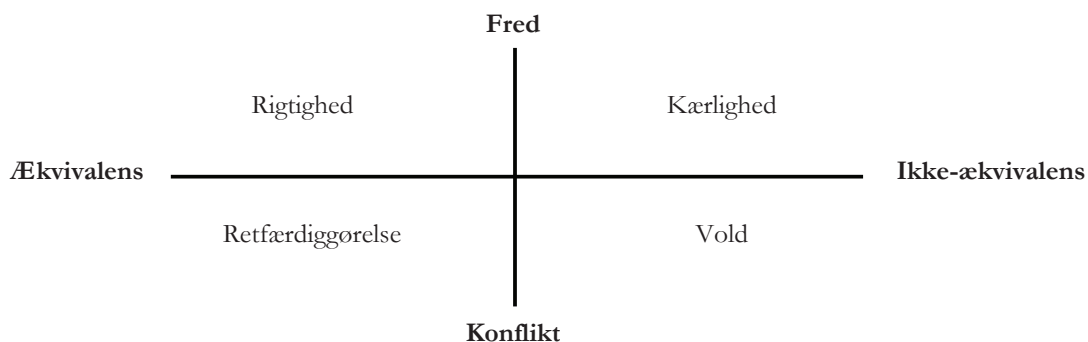
Ud over det empiriske bidrag peger artiklen også på et generelt teoretisk bidrag, dvs. på en udvidelse af teorien om retfærdiggørelse, bl.a. ved at vise hvordan aktører trækker på ens modeller, men når frem til forskellige moralske domme, indgår nye kompromisser og forhandler modellernes grænser.

Den empiriske anvendelse af Boltanski og Thévenots teori på en konkret case kan således være med til at udbygge og nuancere teorien.

Pragmatiske handlingsregimer

Vi befinder os ifølge Boltanski og Thévenot i et komplekst, (værdi)pluralistisk samfund (Boltanski & Thévenot 2006:40), hvor mennesker er i stand til at orientere sig efter forskellige moralske værdisystemer. Analysens teoretiske udgangspunkt er Boltanskis model for opdeling af sociale handlinger i fire forskellige pragmatiske handlingsregimer. Regimerne adskiller sig fra hinanden ved, at de handlinger, der foregår inden for dem, er enten fredelige eller konfliktuelle og enten reguleret af ligheds-/ækvivalensprincipper eller ikke.

Figur 1. Pragmatiske handlingsregimer (Albertsen 2008:66)

Retfærdiggørelsen og voldens regimer er således konfliktuelle regimer, som reguleres af ækvivalens (retfærdighed) og ikke-ækvivalens (vold). Rigtighedens og kærlighedens regimer er fredelige regimer, hvor rigtigheden styres af ækvivalens og kærlighedens af ikke-ækvivalens.

I de pragmatiske handlingsregimer findes forskellige principper for moralske domme, som ikke knytter sig til bestemte mennesker, men som alle aktører potentielt har mulighed for at benytte fra én situation til en anden (Boltanski & Thévenot 1999:365). Således kan aktørerne trække på forskellige moralske modeller for handling, alt efter hvad de finder passende for en given situation. Aktørerne bedømmer, hvad der er passende gennem de forskellige objekter og subjekter, der findes i en given situation. Denne vurdering er altså ikke tilfældig, men samtidig er der altid mulighed for at vurdere situationen anderledes og gøre vurderingen til genstand for kritik. I denne analyse vil retfærdiggørelsens, kærlighedens og voldens regimer komme i spil.

Grundantagelsen bag retfærdiggørelsesregimerne er, at aktører i bestemte situationer er i stand til at vurdere, om noget er retfærdigt eller ej ved at trække på en overordnet model for retfærdighed. Aktøren kan altså slutte fra en enkelt situation til en mere principiel model for, hvornår noget er legitimt.

Retfærdiggørelsens handlingsregime består af seks forskellige underordnede *regimer* med hver deres *orden*. Disse ordener bygger på en fælles retfærdiggørelsesmodel, der er konstrueret ud fra seks generelle principper for moralsk retfærdig handlen.² Modellen bygger blandt andet på, at der er en fælles menneskelighed, og at mennesker er ordnet hierarkisk (Boltanski & Thévenot 2006:77). Disse to principper betyder, at der i en given situation er *usikkerhed* om et menneskes værd, da værdien ikke er fastlagt, men hele tiden kan genevalueres og ændres. Den hierarkiske ordning af mennesker er retfærdig, fordi mennesker opnår værd i hierarkiet gennem et *offer* eller en indsats. Dette offer vil være til gavn for alle og anerkendes derfor af alle, også af dem længere nede i hierarkiet. Retfærdiggørelsesmodellen er således en retfærdiggørelse af et bestemt hierarki eller orden, der anses for legitim. Retfærdiggørelsesregimerne er styrede af ækvivalensprincipper. Det vil sige, at de etablerer en *lighed* i relationen mellem de involverede, der alle skal forholde sig til og bliver bedømt ud fra samme princip. Der findes seks retfærdiggørelsesregimer: Inspirationsregimet, det domestiske regime, berømmelsesregimet, det civile regime, markedsregimet og det industrielle regime. Regimerne er konstruerede ud fra modeller fra klassisk, politisk filosofi, blandt andet er markedsregimet konstrueret ud fra Adam Smiths ideer om markeds kræfterne (Boltanski & Thévenot 2006:43ff).

Retfærdiggørelsesregimerne er værdisystemer, som antages at være fælles-menneskelige, således at alle forstår dem. Alle regimerne trækker på den fælles retfærdiggørelsesmodel, men har forskellige overordnede principper og således forskellige legitime ordner. Når en aktør trækker på et bestemt regime, trækker han på regimets *verden*. Denne verden består af forskellige objekter og subjekter og af ideer om, hvad der er vigtigt, rigtigt og stort. Objekterne sikrer, at argumenterne ikke er subjektive eller relative, og at de finder støtte og bevis i en virkelighed. Hver verden må således have sit sæt af objekter og personer, som *kvalificeres* og bruges i vurderingen af situationer. Når objekter og personer kvalificeres, fremstilles de i en sammenhængende situation og tillægges værdi i forhold til regimets overordnede princip og orden (Boltanski & Thévenot 2006:131). I en kritisk situation, hvor der er uenighed om det retfærdige som i debatten om irakerne, fremstiller aktørerne derfor en verden bestående af kvalificerede ting, der hænger sammen med den retfærdiggørelsesorden, som aktørerne mener er legitim i situationen.

I debatten om irakerne i Brorsons Kirke er det et civilt retfærdiggørelsesregime, der er i centrum. Det civile retfærdiggørelsesregime er konstrueret ud fra Rousseaus "Den Sociale Kontrakt", hvor almenviljen står over det enkelte menneske (Boltanski & Thévenot 2006:107). Det civile retfærdiggørelsesregime bygger på ideen om, at almenviljen er forskellig fra summen af enkeltviljer. I dette regime kan mennesket befinde sig på to stadier: Individ og borger. Borgeren tildeles størst værdi i det civile retfærdiggørelsesregime, da det er muligt for ham at løsrive sig fra sine individuelle præferencer og i

stedet handle efter det, der er bedst for alle (Boltanski & Thévenot 2006:110). Et af karaktertrækkene ved det civile retfærdiggørelsesregime er derfor, at der tildeles stor værdi til væsener, der ikke er individer, men som repræsenterer kollektive interesser (Boltanski & Thévenot 1999:372). Inden for dette regime vil der altså være enighed om et bestemt "storhedshierarki", hvor det almene og kollektive anses for stort og vigtigt, mens det individuelle og partikulære anses for småt og ubetydeligt.

I modsætning til retfærdiggørelsesregimerne står kærlighedens og voldens handlingsregimer, der er defineret ved en afvisning af ækvivalenser. I disse regimer handler aktørerne spontant og direkte i forhold til det enkelte menneske i den enkelte situation og trækker således ikke på en generel retfærdighedsmodel. Således etablerer disse en *ulighed* eller usammenlignelighed i relationen mellem de involverede. Barmhjertighedens regime, der fik en betydning i debatten om irakerne, er en del af kærlighedens regime, da barmhjertighed på samme måde som kærlighed er karakteriseret ved, at det udøves mod det enkelte menneske i den enkelte situation. Hvor personer og ting forbindes i retfærdiggørelsesregimerne i den samme moralske orden, får personerne forrang i kærlighedens regime i forhold til tingene. Mennesker virkeliggøres som netop mennesker, og ting bliver underordnede i forhold til den enkelte person (Boltanski 1990:114). Regimet fremhæver de singulære individer (Held 2007:84).

I volds-regimet behandles andre mennesker, som om de var ting. Ting og personer indgår ikke i stabile relationer med andre ting og mennesker, men bliver usikre kræfter der realiseres i en kraftprøve i mødet med andre kræfter (Boltanski 1990:115). Personerne løsrives fra overordnede principper og eksisterer som singulære kræfter (Held 2007:86).

Jeg vil derfor argumentere for, at forskellen mellem regimerne også er en forskel mellem singularisering og de-singularisering. Hvor retfærdiggørelsesregimerne fokuserer på det fælles menneskelige gennem krav om generelle retfærdighedsprincipper, handler kærlighedens og voldens regime netop om at fremhæve det partikulære og specifikke i en situation. Ifølge Boltanski er en vigtig del af, om en offentlig kritik lykkes, at kritikken de-singulariseres, så det bliver tydeligt, at der ikke er tale om enkelte mennesker, men om "kategorier" hvor de enkelte mennesker kan skiftes ud med andre, uden at kritikken ændrer sig (Boltanski 1990:286f). Analysen viser derfor også, at kærligheden og volden (i et vist omfang) trækker på retfærdiggørelsesregimernes ækvivalenser. Spændingen mellem de-singularisering og singularisering er dog stadig grundlæggende for debatten.

Kollektivets grænser: De civile diskurser

I retfærdiggørelsesregimerne gælder det altså om at etablere en forbindelse til en overordnet retfærdighedsorden, der fungerer som et grundlæggende princip for en vurdering af situationen. Hvilket regime, aktørerne vælger, afhæn-

ger af de objekter og aktører, der optræder i situationen. En stor del af indlæggene i debatten omkring irakerne i Brorsons Kirke henviser til kollektive aktører og institutioner som fx FN's Flygtningekommissariat UNHCR og det danske flygtningenævn, og de trækker i deres argumentation på love, demokratiet og det danske retssamfund. I et indlæg af integrationsminister Birthe Rønn Hornbech lyder det således:

Det er helt legitimt at have et politisk program. Men et politisk program må nødvendigvis, hvis det skal kunne udføres, kræve en stadfæstelse i Folketinget og hensyntagen til princippet om lighed for loven. Hvis enhver tager loven i egen hånd, er det ikke mere retfærdigheden og ligheden, der hersker. Så hersker modsætningen, uretfærdigheden og vilkårligheden (Hornbech 2009).

Her kommer et storhedshierarki til syne, hvor Folketinget, retfærdigheden, ligheden og loven er det vigtigste. Derved trækkes der på en civil retfærdiggørelsesgrammatik, hvor det almene og objektive er vigtigt og stort, mens det enkelte eller partikulære er ubetydeligt og småt. Det *overordnede princip* i denne grammatik er kollektivets forrang, altså vigtigheden af et kollektiv, der inkluderer og transcenderer individet (Boltanski & Thévenot 2006:185). Det overordnede princip bruges til at kvalificere objekter og subjekter i situationen og skabe ækvivalens mellem dem. Princippet ekspliciteres sjældent af personerne i retfærdiggørelsen, i stedet refereres der til kvalificerede subjekter og objekter (kollektive aktører fx Folketinget, et politisk program eller en uafhængig domstol) eller til stadier af værd (lighed, retfærdighed, det officielle) (Boltanski & Thévenot 2006:141).

Birthe Rønn trækker altså på en civil grammatik, når hun argumenterer for, at irakerne skal sendes hjem. Men Andreas Kamm, generalsekretær for Dansk Flygtningehjælp, trækker også på en civil grammatik i kritikken af denne position:

[V]i har tilladt os at undre os over, at myndighederne, som ikke har kunnet besøge de områder af Irak, hvor borgerkrigen fortsat raser, mener at det er sikkert for irakerne at vende tilbage til områderne. Det på trods af, at selv samme myndigheder i flere medier kalder UNHCR for "den ledende og helt centrale kilde til information om situationen i de farlige områder." Vi [Dansk Flygtningehjælp] forholder os til fakta og lovgivning. Men vi tillader os offentligt at beklage, at den danske praksis ikke er på linje med UNHCR – den instans, der står som garant for FN's Flygtningekonvention (Kamm 2009).

Kamm trækker her på "fakta" og "lovgivning" og helt specifikt på FN's Flygtningekommissariat UNHCR, der i en vurdering af sikkerheden i Irak har hen-

stillet til, at man ikke hjemsender asylansøgere til fem af de irakiske provinser (UNHCR 2009:5). Som man kan se i de to indlæg, trækker de på samme grammatik, men har to forskellige vurderinger af situationen: At sende irakerne til Irak eller lade dem blive i Danmark. Der foregår altså en debat internt i det civile regime om etableringen af retfærdighed og den værdi, personer i situationen skal tillægges.

Inden for den civile grammatik henviser næsten alle indlæg, der argumenterer for, at irakerne skal have lov at blive i Danmark, til UNHCR's vurdering og til andre internationale objekter fx menneskerettighedskonventionen. I modsætning til dette argumenterer Ralf Pittelkow for, at irakerne skal sendes til Irak og kritiserer Dansk Flygtningehjælp og andre humanitære organisationer:

De viger simpelt hen uden om at diskutere lovgivning og retsprincipper. I stedet søger de at rette hele opmærksomheden mod de enkelte irakere, der er meget kede af at skulle hjem og derfor kalder på en naturlig menneskelig forståelse. På den måde vil de skabe et pres for, at vi i dette tilfælde skal ignorere vores retsgrundlag. Men gør vi det, så bryder vi med den lighed for loven, som er grundpillen i vores retssystem. Denne indstilling bør kaldes ved sit rette navn: Det er en kamp mod retsstaten. En kamp for en vilkårlighed, der bæres af stemningsbølger, mediekampagner og ukritisk dyrkelse af enkeltsager (Pittelkow 2009).

Når Pittelkow her argumenterer, er det ud fra en verden, hvor der ikke findes anden lovgivning end den nationale og ikke andre institutioner end de danske, der "gælder" i den civile verden. På samme måde forholder mange af de andre indlæg i debatten, der argumenterer for, at irakerne skal tvangsudsendes, sig til de internationale vurderinger: De figurerer slet ikke.

Et andet billede af den internationale vurdering fremkommer i et indlæg af Kirsten Sarauw, Kai Sørlander, Torben Snarup Hansen og Lone Nørgaard, der også argumenterer for, at de irakiske asylansøgere skal tvangsudsendes:

Alle fornuftige mennesker ved naturligvis godt, at den ene "særlov" efter den anden ikke er nogen farbar vej for et demokratisk retssamfund, fordi tæppet dermed vil blive trukket fuldstændig væk under den myndighed, som er garanten for, at et retssamfund kan fungere. Formentlig derfor har støttegrupperne også suppleret deres argumentation med at henvise til forskellige internationale konventioner: Børnekonventionen, FN's anbefalinger, Amnesty International, ja, sågar Udenrigsministeriets rejsevejledning for danskere, som angiveligt skulle sætte spørgsmålstegn ved lovligheden af de danske myndigheders beslutning om hjemsendelse af de afviste asylansøgere. Hermed forsøger man at flytte hele flygtningespørgsmålet fra den politiske arena og ind under en

slags overordnet universel rettighedstænkning, som til hver en tid kan trumfe demokratisk og national vedtaget flygtningelovgivning. Bortset fra at tankegangen er umiskendeligt totalitær og antidemokratisk, så umuliggør den også enhver fremtidig flygtningelovgivning og lægger i det hele taget en bombe under nationalstaternes selvbestemmelsesret med hensyn til, hvem der kan få tilladelse til at bo inden for deres grænser (Sarauw et al. 2009).

I dette indlæg defineres det kollektiv, der skal solidariseres med i den civile verden som nationalt og demokratisk. Debattørerne argumenterer for, at en lovgivning kun kan eksistere, hvis kollektivet holdes inden for nationalstatens rammer. Et kollektiv, der forsøger at etablere en forbindelse mellem det nationale og det internationale civilsamfund, sættes i forbindelse med det moralsk mindste i den civile verden, nemlig det totalitære og antidemokratiske.

En af grundene til, at der er uenighed om de moralske domme i den civile verden, er altså, at der er uenighed om, hvordan den verden ser ud, hvordan den "møbleres". De objekter og subjekter, der kvalificeres og derfor har relevans for verdenen, defineres forskelligt, hvorved irakernes status også bliver forskellig. Uenigheden drejer sig blandt andet om, hvilken rolle den internationale lovgivning og vurdering skal have i den nationale lovgivning. Samtidig er der også uenighed om bedømmelsen af Flygtningenævnets værdi. Flygtningenævnet vurderes som en uafhængig og "domstolslignende" retsinstant (se blandt andet *Jyllands-Posten* 2009) af dem, der mener, irakerne skal sendes til Irak. Af andre vurderes det som uigennemsigtigt og ikke egnet til at være garant for den civile retfærdighed, som fx her hos Stephan Egede Glahn:

Det er således ikke muligt at få sin asylsag prøvet ved en uvildig domstol. Dette er ikke i overensstemmelse med normale retsprincipper i et civiliseret samfund (Glahn 2009).

Uafhængige instanser er vigtige i den civile verden for at trække situationerne og bedømmelserne væk fra det personlige og over i det kollektive, og derfor er uenigheden om bedømmelsen af Flygtningenævnet vigtig.

Der findes således i debatten to udformninger af den civile verden, to diskurser. Én diskurs trækker specielt på FN's Flygtningekommissariat, når den skal retfærdiggøre, hvorfor irakerne skal blive i Danmark. UNHCR kommer her til at stå som den institution, der har bedst mulighed for at bedømme sikkerheden og retfærdigheden af situationen, og denne diskurs inkluderer således et internationalt samfund som gældende i det danske civilsamfund. Det overordnede kollektiv, der skal inkludere og transcendere det enkelte individ, er her overnationalt. Man kunne kalde den diskurs for *den internationale retsdiskurs*. En anden diskurs argumenterer for, at irakerne skal sendes til Irak. Her har det kollektiv, der skal solidariseres med, nationalstatens størrelse og

inddrager ikke internationale aktører som nogle, der har betydning eller værdi. Man kunne kalde denne diskurs *den nationale retsstatsdiskurs*.

Man kan således sige, at den civile verden kvalificeres og konfigureres forskelligt. I den ene verden opfattes den internationale ret som en af de højeste garantier for retfærdighed, i den anden opfattes den nationale lov som det vigtigste objekt i forhold til at sikre en retfærdig behandling af irakerne. Den nationale lov og den internationale ret kommer således i flere af debattens indlæg til at stå i et modsætningsforhold internt i det civile regime, samtidig med at den internationale ret i andre indlæg helt forsvinder ud af den verden, der refereres til. Modsætningsforholdet viser, at situationen kvalificeres forskelligt inden for det samme retfærdiggørelsesregime.

Diskussionerne i den civile verden handler om, hvem kollektivet skal omfatte. Spørgsmålet er, hvem der tæller som en del af den civile verden, og hvem der ikke gør. Om solidariteten gælder for et nationalt fællesskab med danske love og regler, eller om man fokuserer på større fællesskaber end det danske og argumenterer for, at den nationale lovgivning ikke fungerer, specielt fordi den ikke tager højde for de internationale vurderinger. Irakerne optager derfor en flertydig position i det danske civilsamfund. For nogle hører de slet ikke til i den civile verden, og de organisationer og institutioner, der taler deres sag, tæller ikke som store eller betydningsfulde. Andre forsøger at inkludere dem som en del af et internationalt fællesskab. Debatten er altså en diskussion om, hvor irakerne hører til.

Uenighederne til trods kan diskussionerne i den civile verden siges at have en form for stabilitet i den forstand, at begge diskurser etablerer en orden og nogle principper, der kan gælde for fremtidig lovgivning. Argumenterne legitimeres gennem en henvisning til en retfærdighedsmodel, og der er en form for enighed, idet der henvises til den generelle vilje og kollektivets forrang. Således forsøger indlæggene at etablere ækvivalenser i situationen.

Vores gode hjerte: Barmhjertighedsdiskurser

Ud over den civile diskurs, der argumenterer for, at irakerne skal blive, er der også andre indlæg, der argumenterer for det samme, men som bruger andre logikker og objekter i deres argumentation:

Jeg ved godt, de ikke har loven på deres side. Jeg ved godt, de aldrig er blevet lovet noget. Alligevel vil jeg gerne opfordre til, at vi lader vores gode hjerte løbe af med os og giver dem lov til at blive. Vi kan ikke give dem otte år tilbage, men vi kan tilbyde dem en fremtid (Johannessen 2009).

Her appelleres altså ikke til love og regler, men til "at lade vores gode hjerte løbe af med os". I stedet for at følge lovens bud, kunne man sige, at man skal følge hjertets bud – et af karaktertrækkene ved kærlighedens regime. Her af-

vises den civile logik, og i stedet for den civile verdens demokrati, retssikkerhed og kollektive vilje sættes principper om medmenneskelighed, næstekærlighed og barmhjertighed. Man kan her tale om en grammatik, der bevæger sig inden for kærlighedens regime.

Et af dette regimes kendetegn er singulariseringen og fremhævelsen af *personerne* i situationen. I disse indlæg beskrives irakernes historie, og de nævnes ved navn. Der lægges op til, at irakerne skal ses som enkeltpersoner, og der argumenteres for "at tilværelsen, og dens mennesker, ikke altid lader sig indpasse i regler og afgørelser" (Holm & Nissen 2009). Det er en afvisning af de ækvivalenser, som de civile diskurser forsøger at etablere, og i stedet finder man en singularisering og personificering af irakerne. Herigennem opfordrer indlæggene til, at man ser bort fra regler og love og i stedet baserer sin bedømmelse af situationen på de ulykkelige irakeres individuelle skæbner. I et åbent brev til Birthe Rønn Hornbech skriver Svend Auken:

Jeg skriver dette brev ikke som din kollega og politiske modstander, men ud fra vores fælles trosgrundlag [...] Evangelierne er ikke partiprogrammer, og den rette tro kan ikke bruges som en fluesmækker over for anderledes tænkende. Men der kan komme principielle situationer i den politiske verden hvor man umuligt kan smyge sig uden om det kristne budskab. En sådan situation er den ulykkelige sag med de afviste asylansøgere der nu – efter adskillige år i Danmark – med deres børn skal tvangshjemsendes til et land sønderrevet af en opblussende borgerkrig og hvor fortsat millioner er blevet fordrevet fra deres hjem (Auken 2009).

Her er det en kristen næstekærlighed, der er på spil, og indlægget viser, at denne argumentation frasiger sig den civile verden: Det handler ikke om politik og partiprogrammer, men om det kristne næstekærlighedsbudskab.

Inden for et barmhjertighedsregime skelner Boltanski (1999) i forlængelse af Hannah Arendt (1963) mellem to former for barmhjertighed: *Compassion*, der foregår i øjeblikket som en spontan, lokal handling og *pity*, der fremkommer, når den, der er vidne til en lidende, er for langt væk til at hjælpe direkte, og barmhjertigheden bliver til et generaliseret, reflekteret forhold (Boltanski 1999:11). Da de indlæg, der fremkommer i debatten, er skrevne, må de derfor forholde sig til, at der er en grundlæggende *afstand* mellem den lidende, irakerne, og den der ser den lidende. Derved fremkommer barmhjertigheds*politikken*, som bevæger sig fra kærlighedens regime over mod retfærdiggørelsens, fra det direkte forhold til et enkelt menneske til et generaliseret, reflekteret forhold. Barmhjertigheds*politikken* lægger sig således et sted mellem kærlighedsregimet og retfærdiggørelsesregimet, da den både indeholder et element af generalisering (et forsøg på at etablere en politik) og et element af specificitet (identificeringen af netop de personer, der lider).

Disse to sider af barmhjertighedspolitikken ses i debatten: Nogle af indlæggene forsøger at komme med politiske udmeldinger inden for denne grammatik, som fx Jørgen Gimbel (fra foreningen Bedsteforældre for Asyl). Han kalder den danske regerings udlændingepolitik "stenhård, brutal og umenneskelig":

Integrationsministeriet burde symbolisere dansk gæstfrihed, venlighed og omsorg over for de mennesker, som søger hjælp hos os. Men nu står det som et skammens vartegn for den politik, som Folketingets minimale flertal påtvinger de flygtninge, som kommer hertil! (Gimbel 2009).

Her kvalificeres en politisk udmelding ud fra barmhjertighedsregimet: i stedet for at vise venlighed og omsorg, udøver regeringen en politik, der viser det modsatte. Muligheden for at anklage en forfølger er en måde at distancere sig fra den enkelte, lokale situation på og etablere ækvivalenser, hvilket er vigtigt, når man vil udforme en politik (Boltanski 1999:11). Dette kunne kaldes *indignationens* form (Boltanski 1999:57) at identificere en forfølger, her den siddende regering, man kan rette sin vrede mod og derved vise sin sympati med offeret, irakerne i kirken. Herved trækkes på retfærdighedens regime i forsøget på at etablere en relation mellem det partikulære og det generelle.

En anden måde at vise sin sympati med irakerne på er gennem indlevelse. Dette kommer tydeligt til udtryk i Else Lidegaards kronik:

Regeringen har fået sin aftale igennem med den irakiske regering, jeg møder både elektrikerens og den omtalte mor i kirken, hvor de sammen med andre irakere har søgt beskyttelse. Elektrikerens glemmer sin generthed og blufærdighed af bare ulykke. Omfavner mig heftigt. "I am so unhappy". Sikkerhedsnettet er også forsvundet under moderen – selv om UNHCR stadig fraråder tilbagesendelse til Bagdad. Hun ser både mere skrøbelig og mere udsat ud, men der lyser samtidig en stærk vilje ud af hendes blege ansigt. Hun kæmper for sin søn. Moderen vil gøre hvad som helst, også vende tilbage til Irak, bare sønnen må blive. Hun bryder ud i en strøm af arabisk, griber mig hårdt i armen og hænger fast ved mine øjne (Lidegaard 2009).

Her er vi på det, man kan kalde "hjerterets niveau" (Boltanski 1999:81). Det handler ikke om at retfærdiggøre³ eller om at anklage, men om at føle irakernes lidelse og fremmane denne lidelse for at vise sin sympati. Her er det eksternaliseringen af det interne, der er i centrum (Boltanski 1999:82), det vil sige, at de ægte følelser manifesteres i det ydre udtryk: Den måde hvorpå moderen "bryder ud i en strøm" af arabisk som et ydre udtryk for noget, hun ikke selv kan styre, som ikke er villet eller intentionelt, men som er spontant, autentisk

og derfor ægte. Denne diskurs kan kaldes *følelsens* (Boltanski 1999:77), og den trækker på kærlighedens regime.

Hvis barmhjertighedsdiskurserne skal udmunde i en konkret politik, der skal være juridisk gældende, må de "flytte ind" i den civile verden. Her kommer den humanitære opholdstilladelse ind i billedet. Hvor sager om asyl behandles af Flygtningenævnet, er det Integrationsministeriet, der kan give humanitær opholdstilladelse. Denne gives, hvis:

Ansøgeren befinder sig i en sådan situation at væsentlige hensyn af humanitær karakter afgørende taler for at imødekomme ansøgningen (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2008:1).

Der er i bestemmelsen ikke indlagt begrænsninger, da det kan dreje sig om ganske særlige hensyn. Det pointeres, at det *har undtagelsens karakter*, hvis der gives opholdstilladelse til personer, som har fået afslag af Flygtningenævnet (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2008:3). Humanitær opholdstilladelse gives altså som en undtagelse i forbindelse med et særtilfælde.

Den internationale retsdiskurs og barmhjertighedsdiskurserne argumenterer (næsten) alle for, at der skal gives humanitær opholdstilladelse og går således sammen i et kompromis. Et kompromis mellem forskellige verdener defineres hos Boltanski og Thévenot som et, hvor objekter, der er relevante i begge verdener, ikke leder til diskussioner, men hvor de to verdener forenes med henblik på et fælles gode (Boltanski & Thévenot 2006:277f). Når den internationale retsdiskurs argumenterer for den humanitære opholdstilladelse, er det blandt andet gennem henvisningen til UNHCR og andre organisationers henstilling til denne løsning. Når barmhjertighedsdiskurserne argumenterer for det, er det i forhold til medmenneskelighed og den enkelte iraker. I selve bestemmelsen for humanitær opholdstilladelse ligger allerede et kompromis mellem de to verdener: *Opholdstilladelsen* (det civile regime) gives af ministeren og er bestemt ved lov, men den gives af *humanitære grunde* (barmhjertighedens regime) ud fra en vurdering af den enkelte ansøgers helt særlige omstændigheder. Man kan sige, at den humanitære opholdstilladelse er der, hvor integrationsministeren udviser barmhjertighed.

Selvom barmhjertigheden som udgangspunkt altså afviser ækvivalenser, kan kompromisset med den internationale retsdiskurs ses som et forsøg på at lave en barmhjertig flygtninge- og asylpolitik, som derfor må etablere *nogle* ækvivalenser og henvisninger til den civile verden, hvis den skal have en legitim civil gyldighed.

Et fromt bedrag: Voldsdiskurser

I kølvandet på debattens barmhjertighedsdiskurser kommer en kraftig kritik af disse argumenter og deres retorik. Kritikken af dem, der argumenterer for,

at irakerne skal blive i Danmark med argumenter som næstekærlighed, lyder blandt andet således:

Det er udtryk for misforstået næstekærlighed og bedreværdsfølelse i forhold til de verdslige myndigheder. Det er hykleri og en formentlig blot udskydende bjørnetjeneste, som de oppositionelle politikere gør irakerne, da det sker af indrepolitiske grunde, og de i øvrigt ikke støtter en folkekirke. Det kan også se ud som hykleri fra irakernes side, idet de tilhører en anden religion og ellers ikke opsøger endsige bruger de kristne helligdomme (Bundgaard 2009).

Kritikken går på, at næstekærligheden er "misforstået", og at indlæggenes referencer til kristendommen kun er noget, der bruges for at opnå andre resultater. Samtidig kritiserer Bundgaard i dette indlæg også irakerne selv: de udnytter kirken, og deres appel til kristendommen er hyklerisk.

Selvom myndighederne nævnes i dette indlæg, er det ikke et indlæg, der trækker på en civil orden. Det forsøger ikke at retfærdiggøre ud fra objekter eller subjekter, hvorfor irakerne skal sendes til Irak. I stedet fokuseres kritikken på dem, der støtter irakerne eller irakerne selv. Flere indlæg kritiserer som det ovenstående barmhjertighedsdiskurserne (i ofte meget skarpe vendinger) og forsøger ikke at referere til højere principper, hvorved de heller ikke forsøger at generalisere situationen. I stedet er kritikken personlig og singulariserende. Således kan disse indlæg have forbindelser til voldens regime, hvor aktørerne singulariseres, og hvor der ikke findes et fælles moralsk rum, som individerne konvergerer mod (Boltanski 1990:122).

Barmhjertighedens diskurser kritiseres altså kraftigt i nogle indlæg, blandt andet for at være selvretfærdige og moraliserende (Jensen 2009), og der refereres til "de gode" og "de omsorgsfulde" i gåseøjne (Ackermann 2009 og Kierkegaard 2009). I et indlæg af Søren Krarup kritiseres foreningen Bedsteforældre for Asyl, fordi de har sendt håndskrevne breve, der "med stor inderlighed" har opfordret Krarup til "at tænke på [hans] menneskelige ansvar i forhold til afviste asylansøgere". Krarup henviser til, at Ekstra Bladet har bragt en artikel om, at irakere rejser på ferie til Irak:

Det er med andre ord et bedrag, vi er ude for i Brorsons Kirke og med dem, der demonstrerer til fordel for de afviste irakiske asylsøgere. Et fromt bedrag. Og et meget fromt bedrag, for hele meningen med disse Bedsteforældre for Asyl med mere er tydeligvis at kunne pudse egen glorie og glæde sig ved at være mere menneskelig end os andre [...] Jeg har lyst til at sige til disse Bedsteforældre for Asyl, som sender mig håndskrevne breve for at minde mig om mit menneskelige ansvar: I skulle virkelig skamme jer! I er i enhver forstand falske og forlorne! For når I nu ved, hvordan sagen ligger, og hvad sagens virkelighed er, så er

der om jeres optræden ikke andet at sige, end at I forfølger en personlig forfængelighed og selvretfærdighed. Jeres aktion henhører under godhedsindustrien: Kan alle se, hvor gode vi er? Dette er jeres formål og interesse. At puste jer op som de farisæere, I er. At dyrke jeres egen godhed uden sans for virkelighed og næstens tarv. Jeg ledes ved disse forlorne bedsteforældre og frabeder mig deres håndskrevne plagerier, i hvilke de udstiller sig selv (Krarup 2009).

Bedsteforældre for Asyl kritiseres for at lyve. Deres barmhjertighed og menneskelighed er påstået, og det er kun til egen fordel, at de kontakter Krarup. Krarups kritik minder om en kritik af følelsernes diskurs, der går på, at noget "med vilje" er skrevet for at virke rørende (Boltanski 1999:83). Det er altså en afsløring af, at der er en bestemt intention bag fremstillingen, som ikke kun er den at vise de lidendes lidelser, men som skal virke til ens egen fordel. De ydre tegn på indlevelse, eksternaliseringen, her de håndskrevne breve og deres inderlighed, er i virkeligheden bare hykleri, da bedsteforældrene kun har fokus på sig selv og deres mulighed for at "pudse egen glorie". Bedsteforældre for Asyls handling er altså motiveret af egeninteresser og forfængelighed, ikke af barmhjertighed og medlidenhed med irakerne.

Samtidig med kritikken af de mennesker, der taler irakernes sag, rettes der også kritik mod irakerne selv. Irakerne omtales som "svindlere" og "bedragere", der lyver og modsætter sig Danmarks love (Espersen 2009), og som "respektløst invaderer vores kirker" (Hansen 2009). Indignationens form, muligheden for at anklage en forfølger, som også bruges i barmhjertighedsdiskurserne, vendes nu om, så irakerne bliver forfølgere. Det ekspliciteres blandt andet i Karsten Skawbos indlæg med henvisning til, at talsmanden for irakerne har smuglet heroin:

Talsmanden for de irakiske flygtninge, der lige nu besætter Brorsons Kirke, er tidligere dømt for grov narkokriminalitet. Taleb Said Moorad Ansari blev i 2002 idømt seks års fængsel for indsmugling af halvandet kilo heroin. Faktisk havde Ansari før sin forbrydelse fået opholdstilladelse, men med dommen blev den naturligvis erstattet med udvisning på livstid. S, R og SF gav i 1992 ophold til 321 palæstinensiske kirkebesættere via en omdiskuteret særlov. 42 pct. af dem er nu dømt for kriminalitet, og tre ud af fire er på offentlig forsørgelse. Gad vide, hvilke typer der denne gang gemmer sig blandt kirkebesættterne (Skawbo 2009).

Det antydes altså her, at der findes flere kriminelle "typer" blandt irakerne. Denne diskurs er en singularisering af debatten. Der fokuseres på kritik af de personer, der udtrykker sig i debatten eller kritik af irakerne selv. Mange af indlæggene er kun kritikker og trækker således ikke på en moralsk model

for et fælles gode, men angriber andres dumhed, løgn, skamløshed og hykleri. Diskursen har derfor forbindelser til voldens regime, hvor forholdet til andre mennesker ikke er et kærligheds- eller barmhjertighedsforhold, men et forhold der kritiserer, anklager og angriber. Diskursen singulariserer ikke for at vise medmenneskelighed eller næstekærlighed, men for at afvise. Som det præciseres hos Boltanski er indignationen grænsefladen mellem retfærdighed og vold (Boltanski 1990:121). Således optræder volden her også i forbindelse med indignation med identificeringen af irakerne eller dem, der taler irakernes sag, som forfølgere. Indignationen er en måde at etablere en relation mellem den partikulære situation og et generelt princip, hvorved indlæggene trækker på en form for retfærdiggørelse. Forfølgerne anklages for ikke at tale sandt, for at være beregnende og derfor afvises deres indlæg som relevante. Samtidig singulariseres aktørerne også, blandt andet ved at fokusere på den kriminelle talsmand. Herved udgrænses irakerne fra den moralske sfære og stilles uden for det moralsk relevante fælleskab.

Civil barmhjertighed

Barmhjertigheden og volden har singulariseringen til fælles. Gennem barmhjertighedens singularisering åbnes også for voldens singularisering i muligheden for at kritisere dem, der benytter sig af barmhjertighed. De to handlinger, der indrammer den kritiske situation i Brorsons Kirke, åbningen og rydningen af kirken, hører til i disse to verdener: Barmhjertighedens åbning og voldens rydning. Irakernes rolle og position er således ambivalent, og kirken forbindes til begge verdener. Kirken kan ses som en slags *heterotopia* i Foucaults forståelse, et reelt sted, der reflekterer og omvender samfundet (Foucault 1986:24). På dette "andet-sted" vendes statens beslutning på hovedet, og irakerne får en mulighed for at blive i Danmark. Således kan kirken måske siges at blive et *håbets rum*, da den bliver det konkrete sted, hvor der er usikkerhed om definitionen af irakernes værd. På den måde dramatiserer kirken den kritiske situation ved at markere det moment, hvor det endnu ikke er bestemt, hvilken værdi der skal gives menneskene og objekterne i situationen. Alt er stadig usikkert og derfor potentielt muligt. Kirken som heterotopia er det sted, hvor irakerne gives en mulighed for inklusion i det danske samfund. Samtidig med at kirken således markerer et reelt helle for irakerne, viser den også den grundlæggende distance, der er mellem irakerne og andre medlemmer af samfundet. Irakerne er både inkluderet i, men også ekskluderet fra det danske samfund: Det er kun i kraft af et "andet-sted", at de har mulighed for at være her. Kirken som rum udstiller således også den ambivalens, der ligger i barmhjertigheden, når den udføres på afstand.

Asylansøgeren optager altså en plads som en form for grænsefigur. Debatten kan ses som én, der forsøger at finde ud af, hvor irakerne passer ind, hvordan vi skal kategorisere dem, og i hvilken verden de hører til. Situationen dramatiserer disse moralske spændinger og åbner i sin egenskab af kri-

tisk situation for en forhandling om civilsamfundets grænser. Debatten viser de usikkerheder, der er i det danske civilsamfund om afgrænsningerne af civilsfæren i forhold til de forskellige måder, hvorpå denne er sammenvævet med og "gennemhullet" af internationale aktører, institutioner og figurer som asylansøgeren. Således er det en debat om civilsamfundets *rumlige afgrænsninger* i forhold til det internationale civilsamfund.

Analysen af debatten viser også, hvordan der opstår en mulighed for noget, der kunne kaldes *civil barmhjertighed*. Denne civile barmhjertighed er et kompromis, der opstår mellem en af de civile diskurser og barmhjertighedsdiskurserne, nemlig humanitær opholdstilladelse. Kompromisset får en vigtig plads i debatten og optræder som en reel løsning på situationen, der giver irakerne mulighed for at blive. Muligheden melder sig blandt andet i kraft af asylansøgernes position på kanten af nationalstaten og civilsamfundet, da muligheden for at vise barmhjertighed med dem forekommer (de er langt væk fra os), men forekommer inden for et nationalt fællesskab (de lever i Danmark). Kompromisset kan forstås som en form for kollektiv moralsk kreativitet, hvor der i den kritiske situation italesættes nye former for barmhjertighed og solidaritet, der trækker på forskellige regimer. Således bliver der i situationen skabt et håb, en mulighed for en anden social og moralsk orden, hvor barmhjertigheden kan indgå i det civile. Debatten er altså også en debat om civilsamfundets *moralske afgrænsninger* (eller åbninger) i forhold til mulighederne for, at andre moralske logikker, barmhjertighedens og voldens, får indflydelse og betydning i civilsamfundet.

Afslutning

Analysen af debatten omkring irakerne i Brorsons Kirke viser, hvordan Boltanski og Thévenots teori om retfærdiggørelsesregimer og pragmatiske handlingsregimer kan bruges til at se forskellige moralske positioner i debatten, der drejer sig om civilsamfundets grænsedragninger, og som gør aktørerne i stand til at vurdere situationen.

Analysen peger også frem mod, at teorien kan bruges til at se nye former for moralsk argumentation. Den empiriske anvendelse af teorien viser således, at der *internt* i retfærdiggørelsesregimerne kan forekomme stridigheder, fordi grammatikkerne kan bruges på forskellige verdener. Samtidig viser analysen, at der i konkrete situationer kan opstå nye kompromisser mellem pragmatiske handlingsregimer, som den humanitære opholdstilladelse i debatten om irakerne er et eksempel på. Analysen viser, at debatten er en diskussion om, hvordan den sociale verden er udstyret, hvem og hvad der indgår i den – og i forhold til hvilke principper vi bør forholde os til den.

Noter

1. Artiklen bygger på bacheloropgaven *Irakerne i kirken* fra Sociologisk Institut, Københavns Universitet, 2010.
2. Principperne om 1) fælles menneskelighed, 2) differentiering, 3) fælles værdighed, 4) rangorden, 5) investeringsformular og 6) ækvivalens mellem storhed og det fælles bedste (Boltanski & Thévenot 2006:74ff).
3. Selvom der er en henvisning til UNHCR, er den ikke i centrum i indlægget, men kvalificeres gennem en barmhjertighedsdiskurs.

Litteratur

- Albertsen, Niels 2008: "Retfærdiggørelse, ideologi, kritik". *Dansk Sociologi*, Nr. 2, 2008:65-84.
- Arendt, Hannah 1963: "The Social Question". I: *On Revolution*, 53-110. New York: The Viking Press.
- Boltanski, Luc 1990: *L'amour et la Justice comme compétences*. Paris: Métailié.
- Boltanski, Luc 1999: *Distant Suffering*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boltanski, Luc og Laurent Thévenot 2006: *On Justification*. New Jersey: Princeton University Press.
- Boltanski, Luc og Laurent Thévenot 1999: "The Sociology of Critical Capacity". *European Journal of Social Theory*, 2(3):359-377.
- Foucault, Michel 1986: "Of Other Spaces". *Diacritics*, No. 1, 1986:22-27.
- Held, Lars 2007: *Sociologien om det mennesker er i stand til*. København: Sociologisk Institut.
- Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2008: *Notat om Integrationsministeriets praksis for meddelelse af humanitær opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 b, stk. 1*. September 2008. Hentet fra http://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/0E3CDADF-77AC-41B8-A7AC-4477E207AB0D/0/praksisnotat_hum_tilladelse_9b_2008.pdf
- UNHCR 2009: *UNHCR's comments on the Memorandum of Understanding between the Government of the Kingdom of Denmark and the Government of the Republic of Iraq*. Maj 2009. Hentet fra <http://www.ft.dk/samling/20081/almudel/UUI/Bilag/159/694914.PDF>

Debatindlæg

- Ackermann, Jørn 2009: "Skal dumheden gentages?". *Jyllands-Posten*, d. 18. juni:20.
- Auken, Svend 2009: "Vis barmhjertighed mod irakerne". *Berlingske Tidende*, d. 19. maj:15.
- Bundgaard, Johs. L. 2009: "Misforstået næstekærlighed". *Jyllands-Posten*, d. 27. maj:13.
- Espersen, Søren 2009: "Man belønner ikke løgnhalse". *Ekstra Bladet*, d. 14. juli:18.
- Gimbel, Jørgen 2009: "Derfor protesterer bedsteforældre". *Politiken*, d. 26. maj:9.
- Glahn, Stephan Egede 2009: "Irakere i stikken. Det er imod normale retsprincipper". *Kristeligt Dagblad*, d. 17. juni:10.
- Hansen, Kurt Wagn 2009: "Historien gentager sig". *Ekstra Bladet*, d. 19. maj:25.
- Holm, Kjeld og Karsten Nissen 2009: "Anfægtes politikere aldrig?". *Politiken*, d. 26. maj:7.

- Hornbech, Birthe Rønn 2009: "Et kirkeophold ændrer ikke loven". *Kristeligt Dagblad*, d. 4. juni:17.
- Jensen, Henrik 2009: "Den flove dansker. Svend Aukens politisk korrekte tale". *Kristeligt Dagblad*, d. 27. juni:17.
- Johannessen, Henrik 2009: "Tomgang". *Kristeligt Dagblad*, d. 22. maj:16.
- Jyllands-Posten* 2009: "En politisag". Leder, d. 30. maj:16.
- Kamm, Andreas 2009: "Berlingske i plat misforståelse". *Berlingske Tidende*, d. 31. maj:24.
- Kierkegaard, Peter 2009: "Omsorg uden omtanke". *Jyllands-Posten*, d. 25. juni:20.
- Krarup, Søren 2009: "Bedraget i Brorsons Kirke. Bedsteforældrene er falske og forlorne". *Kristeligt Dagblad*, d. 24. juni:10.
- Lidegaard, Else 2009: "Umenneskelig vil man ikke være". *Jyllands-Posten*, d. 2. juni:22.
- Pittelkow, Ralf 2009: "Irakerne og retsstaten". *Jyllands-Posten*, d. 31. maj:18.
- Sarauw, Kirsten, Kai Sørlander, Torben Snarup Hansen og Lone Nørgaard 2009: "Særløves ubehagelige dilemma". *Weekendavisen*, d. 29. maj:12.
- Skawbo, Karsten 2009: "Udvist for narkosmugling". *B. T.* d. 20. maj:34.